

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 347.65.68

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2024-2-2>

Бакал Мальвіна Анатоліївна,

кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник,
Державний науково-дослідний інститут МВС України,
провулок Євгена Гуцала, 4А, Київ, 01011, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7623-890X>

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЛАТЕЖІВ ЩОДО СПАДКУВАННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Спадкові виплати становлять важливий аспект правових і фінансових відносин у Європейському Союзі (ЄС), зважаючи на різноманітність правових систем і культурних особливостей країн-членів. У цій статті досліджуються нюанси правових норм, що регулюють виплати спадщини в ЄС, висвітлюються ключові особливості та виклики.

Центральне місце в дискусії посідає вивчення основних принципів, що лежать в основі спадкового права в ЄС. Вони охоплюють принципи свободи заповіту, що надає людям право самостійно розпоряджатися своїм майном за допомогою заповіту, та примусового спадкування, яке накладає законодавчі зобов'язання щодо забезпечення захисту певних спадкоємців, зокрема, подружжя та дітей.

У статті досліджуються механізми вирішення колізій права та юрисдикції у транскордонних справах про спадкування в межах ЄС. У ній аналізується застосування Регламенту ЄС про правонаступництво (650/2012), який має на меті впорядкувати процедури спадкування та сприяти визнанню і виконанню рішень у державах-членах.

Оподаткування є важливим аспектом регулювання спадкування в ЄС, оскільки відмінності в національних податкових режимах і практиках створюють проблеми для гармонізації. В анотації досліджуються зусилля на національному рівні та на рівні ЄС, спрямовані на запобігання подвійному оподаткуванню, забезпечення справедливого розподілу багатства та сприяння економічній ефективності. Особлива увага приділяється захисту вразливих бенефіціарів, таких як неповнолітні та особи з інвалідністю, відповідно до спадкового права ЄС.

Таким чином, у статті досліджуються поточні дебати та виклики в правовому регулюванні спадкових виплат в ЄС, включаючи питання культурного розмаїття, юрисдикційні конфлікти та баланс між свободою заповіту та примусовим успадкуванням.

Загалом, ця стаття надає всебічний огляд особливостей правового регулювання спадкових виплат у Європейському Союзі, пропонуючи розуміння складності та динаміки цієї важливої правової сфери.

Ключові слова: спадкування, правове регулювання, Європейський союз, спадкові виплати, право ЄС, спадкове право, оподаткування, правила спадкування, спадковий процес, спадкоємці, заповіти, податок на спадщину.

Bakal Malvina. FEATURES OF THE LEGAL REGULATION OF PAYMENTS REGARDING INHERITANCE IN THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION

Inheritance payments constitute an important aspect of legal and financial relations in the European Union (EU), given the diversity of legal systems and cultural backgrounds of the member states. This article explores the nuances of the legal framework governing inheritance payments in the EU, highlighting key features and challenges.

Central to the discussion is an examination of the basic principles underpinning inheritance law in the EU. These include the principles of freedom of testament, which gives people the right to dispose of their property by means of a will, and compulsory inheritance, which imposes legal obligations to ensure the protection of certain heirs, in particular spouses and children.

The article examines the mechanisms for resolving conflicts of law and jurisdiction in cross-border inheritance cases within the EU. It analyses the application of the EU Succession Regulation (650/2012), which aims to streamline inheritance procedures and facilitate the recognition and enforcement of decisions in Member States.

Taxation is an important aspect of inheritance regulation in the EU, as differences in national tax regimes and practices pose challenges to harmonisation. This abstract explores the efforts at national and EU level to prevent double taxation, ensure a fair distribution of wealth and promote economic efficiency. Particular attention is paid to the protection of vulnerable beneficiaries, such as minors and persons with disabilities, under EU inheritance law.

As follows, the article explores the current debates and challenges in the legal regulation of inheritance benefits in the EU, including issues of cultural diversity, jurisdictional conflicts and the balance between freedom of testament and compulsory inheritance.

Overall, this article provides a comprehensive overview of the specifics of inheritance law in the European Union, offering insight into the complexity and dynamics of this important legal area.

Key words: inheritance, legal regulation, European Union, inheritance payments, EU law, inheritance law, taxation, inheritance rules, inheritance process, heirs, wills, inheritance tax.

Вступ. Спадкове право є наріжним каменем розподілу суспільного багатства, визначаючи передачу активів та зобов'язань від одного покоління до іншого. У Європейському Союзі (ЄС) правове регулювання спадкових виплат являє собою мозаїку складнощів, що відображає різноманітні історичні, культурні та правові ландшафти держав-членів. Ці особливості не тільки підкреслюють хитросплетіння індивідуальних прав і обов'язків, а й створюють значні проблеми для транскордонних спадкових справ і мобільності громадян ЄС.

ЄС, до складу якого входять 27 держав-членів з різними правовими традиціями та історичним минулим, керується строкатою системою спадкового законодавства. Кожна країна-член може похвалитися своїм унікальним набором законів, що регулюють правонаступництво, заповідальні розпорядження та податки на спадщину, що сприяє створенню багатого гобелена правового розмаїття. Від систем цивільного права, що переважають у континентальній Європі, до традицій загального права Сполученого Королівства та Ірландії, спектр підходів до спадкування в ЄС є широким і багатограним.

Це розмаїття має не лише академічний характер, воно глибоко впливає на життя людей, особливо в епоху, позначену підвищеною мобільністю та транскордонною активністю в межах ЄС. Громадяни, які переїжджають або володіють активами в декількох країнах-членах ЄС, часто опиняються в павутині суперечливих законів про спадкування, що призводить до невизначеності, суперечок і юридичних складнощів. Більше того, розбіжності в законодавстві про спадкування

можуть мати серйозні наслідки для розподілу багатства, сімейних стосунків і соціальної згуртованості в усьому ЄС.

На цьому тлі дослідження особливостей правового регулювання спадкових виплат у Європейському Союзі набуває першочергового значення. Це дослідження заглиблюється в нюанси спадкового законодавства країн-членів, аналізуючи історичні, культурні та правові чинники, що лежать в основі його розробки та впровадження. Воно має на меті пролити світло на виклики, пов'язані з нинішнім фрагментарним ландшафтом спадкового законодавства, та дослідити потенційні шляхи для гармонізації чи стандартизації на рівні ЄС.

У цьому контексті розуміння тонкощів спадкового законодавства в ЄС є не лише академічним завданням, а й практичною необхідністю для політиків, юристів-практиків та приватних осіб, які орієнтуються в складнощах планування спадкоємства та транскордонного управління активами. Розкриваючи особливості правового регулювання спадкових виплат, це дослідження має на меті зробити внесок у ширший дискурс про європейську інтеграцію, правову гармонізацію та сприяння мобільності і згуртованості в межах ЄС.

Матеріали та методи. В основу цієї статті буде покладено всебічний огляд існуючої літератури про спадкове законодавство та нормативно-правові акти в Європейському Союзі. Це передбачає доступ до наукових журналів, правових баз даних, книг та офіційних публікацій ЄС, щоб отримати уявлення про історичну еволюцію, культурні впливи та

правові рамки, що формують спадкування в державах-членах.

Буде проведено детальний аналіз первинних юридичних джерел, включаючи договори, директиви та регламенти ЄС, а також національне законодавство та судову практику. Цей аналіз буде спрямований на виявлення ключових положень, тенденцій та розбіжностей у регулюванні спадкування в країнах-членах ЄС, зосереджуючись на таких аспектах, як правила правонаступництва, заповідальні формальності, податки на спадщину та положення про примусове успадкування.

Використовуючи порівняльний підхід, ми систематично порівнюватимемо та зіставлятимемо спадкове законодавство окремих країн-членів ЄС, обраних для представлення різних правових традицій, історичних контекстів та соціально-економічних умов. Цей порівняльний аналіз дозволить з'ясувати особливості та відмінності в регулюванні спадкування в різних країнах ЄС, висвітливши сфери зближення та розбіжностей.

Спираючись на відповідну судову практику та практичні приклади, ми проілюструємо реальні наслідки розбіжностей у регулюванні спадкування в ЄС. Ці тематичні дослідження дадуть уявлення про виклики, з якими стикаються окремі особи, сім'ї та юристи-практики при вирішенні міжнародних спадкових справ, а також про вплив правових розбіжностей на результати успадкування.

Нарешті, буде проведено критичний аналіз існуючих ініціатив та політичних пропозицій ЄС, пов'язаних з гармонізацією спадкового права. Це передбачає вивчення відповідних директив, звітів та законодавчих пропозицій ЄС, спрямованих на вирішення проблем, пов'язаних із міжнародними спадковими справами, та сприяння правовій узгодженості в межах ЄС.

Завдяки використанню міждисциплінарного підходу, що поєднує правовий аналіз, порівняльні дослідження, емпіричні дослідження та аналіз політики, ця стаття забезпечить комплексне розуміння особливостей правового регулювання виплат у сфері спадщини в Європейському Союзі. Вона запропо-

нує цінну інформацію для політиків, юристів-практиків, науковців та осіб, які стикаються зі складнощами успадкування за межами ЄС.

Результати. Податки на спадщину беруть свій початок ще з часів Римської імперії, де вони збирали 5% від успадкованого майна для виплати пенсій солдатам. Сьогодні багато європейських країн стягують податки на спадщину [1]. Держави-члени Європейського Союзу мають механізми для запобігання або зменшення подвійного оподаткування, якщо майно підпадає під дві юрисдикції з різними податковими правилами [2]. Європейський Союз прийняв Регламент про правонаступництво ЄС [3] для вирішення питань, пов'язаних з транскордонним спадкуванням. Він охоплює питання юрисдикції, застосовного права, визнання та виконання рішень, а також створення Європейського свідоцтва про спадкування.

Спадкоємці в країні ЄС можуть скористатися спадковими правами в іншій країні ЄС, якщо ці права адаптовані таким чином, щоб вони максимально відповідали правам у країні їхнього проживання [4].

Регламент вводить поняття Європейського свідоцтва про право на спадщину. При видачі свідоцтва про правонаступництво орган влади може запросити інформацію з іншої держави-члена, що міститься в певних реєстрах [5]. Спадковий реєстр – це публічний реєстр, в якому зібрана інформація про документи, що підтверджують право на спадщину. З 8 вересня 2016 року функціонує під назвою «Реєстр свідоцтв про право на спадщину». Записи до Реєстру вносяться нотаріусами та судами. Мета цього реєстру – запобігти багаторазовому отриманню спадщини від одного і того ж померлого та покращити пошук інформації про місцезнаходження документів, в яких зазначено, хто є спадкоємцем [6]. Важливо, що Спадковий реєстр не містить власне документів, що підтверджують право на спадщину, але надає інформацію про те, де ці документи можна знайти. Якщо ви отримуете спадщину, вартість якої перевищує неоподатковуваний мінімум, ви зобов'язані сплатити податок на спадщину [7]. Тоді необхідно

подати декларацію SD-3 до відповідної податкової інспекції [8].

Давайте подивимося на ставки податку в деяких країнах-членах ЄС та європейських країнах членах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) станом на 2022 рік:

З серпня 2008 року податок на спадщину в Австрії було скасовано. Це означає, що спадкоємці, які успадковують майно від своїх родичів, не обкладаються податком на спадщину. Існує зобов'язання повідомляти про спадщину та подарунки. Пожертви від близьких родичів і партнерів по життю на

Таблиця 1

Країни	Податок на спадщину	Податкова ставка
Австрія	-	-
Бельгія	+	3-80% (варіюється в залежності від регіону)
Болгарія	+	0.4-6.6%
Хорватія	+	4%
Чехія	+	Застосовується прибутковий податок (спадщина повністю звільняється від оподаткування, але подарунки можуть оподатковуватися)
Данія	+	0-52%
Фінляндія	+	7-33%
Франція	+	5-60%
Німеччина	+	7-50%
Греція	+	1-40%
Угорщина	+	9-18%
Ісландія	+	10%
Ірландія	+	33%
Італія	+	4-8%
Латвія	-	Немає податку на спадщину, але прибутковий податок може застосовуватися до подарунків
Литва	+	5-10%
Люксембург	+	0-48%
Мальта	-	Немає податку на спадщину, але може стягуватися 5% мито за переказ коштів
Нідерланди	+	10-40%
Норвегія	-	-
Польща	+	0-20%
Португалія	+	10%
Румунія	-	Податок на спадщину відсутній, за винятком передачі нерухомості за певних обставин
Словаччина	-	-
Словенія	+	5-39%
Іспанія	+	7,65-87,6% (залежить від регіону)
Швеція	-	-
Швейцарія	+	0-50% (залежить від кантону)
Туреччина	+	1-30%

суму від 50 000,00 євро і пожертви від інших груп людей на суму від 15 000,00 євро протягом 5 років, як і раніше, підлягають повідомленню. Неповідомлення податкової інспекції призведе до штрафів. Уряд Австрії наразі

не планує повторно запроваджувати податок на спадщину як новий податок на багатство [9].

Бельгійський податок на спадщину базується на резидентстві. Правила оподатку-

вання спадщини застосовуються лише в тому випадку, якщо померлий мав постійне місце проживання в Бельгії. Якщо на момент смерті спадкодавець був податковим резидентом Бельгії, податок на спадщину буде застосовуватися до всіх його активів по всьому світу (включаючи нерухомість, розташовану за межами Бельгії) [10]. Якщо спадкодавець, спадкоємець і активи, що успадковуються, знаходяться в різних країнах, всі зацікавлені юрисдикції можуть претендувати на право застосування податку на спадщину. У таких ситуаціях існує ризик того, що застосування різних внутрішніх правил, що діють у кожній юрисдикції, призведе до багаторазового оподаткування [11]. Передбачено правило одностороннього звільнення від оподаткування: іноземний податок на спадщину, що стягується з іноземних активів, вираховується з бельгійського податку на спадщину на ці активи. Одностороння пільга застосовується лише до спадщини померлих резидентів [12].

В Болгарії податок на спадщину регулюється Главою III Закону про місцеві податки. Податок на спадщину включає спадкові активи, які були придбані як в Болгарії, так і в інших країнах болгарськими громадянами, а також активи іноземців, які проживають в Болгарії, але отримали спадщину в іншій країні. Спадкоємці та треті особи також підлягають оподаткуванню, якщо вони придбали активи або будь-які привілеї, пов'язані зі смертю спадкодавця. Подружжя, діти та висхідні родичі спадкодавця звільняються від сплати податку. Оподатковувані особи повинні подати податкову декларацію до муніципального органу протягом 6 місяців після смерті спадкодавця. Декларація, подана одним спадкоємцем у встановлений термін, поширюється також на кожного співспадкоємця. Відповідно до статті 36 Закону про місцеві податки і збори, ставки податку на спадщину встановлюються рішенням міської ради для кожної групи спадкоємців. Закон встановлює такі правила: брати, сестри та їхні діти: від 0,4 до 0,8 % для спадщини вартістю понад 250 000 левів; для інших осіб, крім зазначених у пункті 1: від 3,3 до 6,6 % для спадщини вартістю понад

250 000 левів. Податок на спадщину визначається для кожного спадкоємця індивідуально і повинен бути сплачений протягом 2 місяців після отримання повідомлення [13].

Фінський податок на спадщину застосовується до частки спадщини кожного бенефіціара і не поширюється на все майно. Фінське законодавство про податок на спадщину було реформовано у 2009 році [14]. Якщо на момент смерті померлий проживав у Фінляндії, фінський податок на спадщину сплачується з будь-якого отримання активів у спадщину, незалежно від того, чи є бенефіціар природним спадкоємцем або бенефіціаром за заповітом [15]. Оподатковувані особи повинні подати податкову декларацію до муніципального органу протягом 3 місяців після смерті спадкодавця. Сума податку на спадщину розраховується виходячи з вартості успадкованого майна та родинних зв'язків. За отримане право володіння податок на спадщину не стягується. Спадкоємець, який отримує право власності, сплачує знижений податок на спадщину [16].

Іспанське законодавство про податок на спадщину регулюється Законом 29/1987 від 18 грудня 1987 року про податок на спадщину та дарування [17]. Якщо фізична особа, яка не є резидентом Іспанії, отримує спадщину або подарунок, вона повинна подати податкову декларацію в Іспанське податкове агентство (AEAT) [18].

Голландська податкова система класифікує одержувачів на різні категорії. Партнери та діти: Ставка податку для цієї групи починається з нижчого відсотка для менших сум спадщини і поступово зростає для більших спадщин. Онуки: Зазвичай вони оподатковуються за дещо вищою ставкою, ніж рідні діти. Інші: До цієї категорії належать друзі, далекі родичі та будь-які інші одержувачі. Вони, як правило, стикаються з найвищими податковими ставками на отримання спадщини [19].

Литовський податок на спадщину застосовується до частки спадщини кожного бенефіціара і не поширюється на все майно. Не підлягає оподаткуванню:

– майно, що успадковується подружжям після смерті другого з подружжя;

– майно, що успадковується дітьми (усиновленими), батьками (усиновителями), опікунами (піклувальниками), прийомними дітьми, бабою, дідом, онуками, братами чи сестрами;

– успадковане майно, оподатковувана вартість якого не перевищує 3 000 євро.

Муніципальні ради можуть відстрочити сплату податку на період до одного року з дня видачі свідоцтва про право на спадщину, а також мають право зменшити податок або звільнити фізичних осіб від його сплати за рахунок коштів свого бюджету [20].

Підсумовуючи, правове регулювання пла-тежів щодо спадкування в країнах Європейського Союзу демонструє багатий гобелен правових традицій, принципів і нюансів. Від впливу Кодексу Наполеона у Франції до традицій цивільного права в Німеччині та принципів загального права у Великій Британії та Ірландії – спадкове законодавство відображає поєднання правової спадщини та сучасних суспільних цінностей.

Висновки. Кожна країна-член ЄС має свій власний унікальний набір законів і нормативних актів, які регулюють податок на спадщину, з різними ставками, пільгами та процедурами. Деякі країни, наприклад, Австрія, взагалі скасували податок на спадщину, тоді

як інші, наприклад, Бельгія та Нідерланди, мають специфічні правила, що базуються на резидентстві спадкодавця та бенефіціара.

Незважаючи на ці відмінності, в ЄС існують деякі спільні риси. Наприклад, у більшості країн передбачено право вибору права, коли особи можуть обирати право свого громадянства, яке застосовуватиметься до їхньої спадщини. Крім того, ЄС встановив набір правил, які застосовуються до всіх країн-членів (за винятком Данії та Ірландії), щоб забезпечити певну уніфікацію та справедливість.

Однак специфіка може сильно відрізнитися в різних країнах, і важливо розуміти закони конкретної країни, про яку йде мова. Тому завжди рекомендується звертатися за юридичною консультацією при вирішенні питань спадкування. Це гарантує, що люди повністю усвідомлюють свої права та обов'язки і можуть приймати обґрунтовані рішення щодо спадщини.

Спадкове право є динамічною галуззю, яка зазнає змін, і бути в курсі останніх подій має вирішальне значення для всіх, хто займається питаннями спадкування в ЄС. Тому надану тут інформацію слід використовувати як відправну точку для подальших досліджень і консультацій з юридичними експертами.

References:

1. Enache C. Estate, Inheritance, and Gift Taxes in Europe. *Tax Foundation*. URL: <https://taxfoundation.org/data/all/eu/estate-taxes-inheritance-taxes-gift-taxes-europe-2023/> (date of access: 13.04.2024).
2. Yanatma S. Inheritance tax across Europe: How do the rules and rates vary?. *euronews*. URL: <https://www.euronews.com/business/2024/04/16/inheritance-tax-across-europe-how-do-the-rules-rates-and-revenues-vary> (date of access: 17.04.2024).
3. On jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and acceptance and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession : Regulation (EU) of 14.07.2012 no. 650/2012. *Official Journal of the European Union*. 2012. 27 July. P. 107. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2012/650/oj> (date of access: 14.04.2024).
4. Inheritance. *European e-Justice Portal*. URL: <https://e-justice.europa.eu/517/EN/inheritance> (date of access: 15.04.2024).
5. Planning your cross-border inheritance in the EU. *Your Europe*. URL: https://europa.eu/youreurope/citizens/family/inheritances/planning-inheritance/index_en.htm (date of access: 16.04.2024).
6. Public succession register. *Spadek – porady prawne*. URL: <http://spadek.info.pl/en/succession-register.html> (date of access: 12.04.2024).
7. Inheritance (SDG). *podatki.gov.pl*. URL: <https://www.podatki.gov.pl/en/inheritance/> (date of access: 13.04.2024).
8. HM Revenue & Customs. Inheritance Tax: payments. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/hm-revenue-customs/contact/inheritance-tax-payments> (date of access: 15.04.2024).

9. Inheritance Tax in Austria – Amount and Obligation to Report. *Finanz.at*. URL: <https://www.finanz.at/en/taxes/inheritance-tax/> (date of access: 18.04.2024).
10. Inheritance and Estates Tax in Belgium. *RSM Belgium*. URL: <https://www.rsm.global/belgium/en/service/taxation-advice-services/inheritance-and-estates-tax-in-belgium> (date of access: 19.04.2024).
11. Weyn A. Belgium's Cross-Border Inheritance Tax Rules | Chambers Expert Focus. *Chambers and Partners | Showcasing the Best Legal Talent*. URL: <https://chambers.com/legal-trends/cross-border-inheritance-tax-rules-in-belgium> (date of access: 20.04.2024).
12. Expats, wills under foreign law and Belgian inheritance tax. *FB-tax*. URL: <https://fb-tax.be/en/expats-wills-under-foreign-law-and-belgian-inheritance-tax/> (date of access: 16.04.2024).
13. The inheritance tax in Bulgaria – Inheritance law in Bulgaria. *Bulgarian Inheritance law – Inheritance law in Bulgaria*. URL: <https://www.bulgaria-inheritance-law.bg/inheritance-tax.html>.
14. Inheritance Law in Finland. *Erbrecht | Swane & Block Partnerschaft von Rechtsanwälten mbB*. URL: <https://www.erbrecht-berlin.eu/inheritance-law-in-finland/> (date of access: 20.04.2024).
15. Inheritance tax. *vero.fi*. URL: <https://www.vero.fi/en/individuals/property/inheritance/> (date of access: 19.04.2024).
16. What you need to know about inheritance tax in Finland. *Personal Finance*. Jul 9, 2023 URL: <https://www.personalfinance.fi/inheritance-tax-finland/> (date of access: 18.04.2024).
17. Inheritance in Spain with a non-resident or foreigner: Spanish regulations – FIRMALEX. *FIRMALEX*. URL: <https://firmalex.com/en/2022/01/28/inheritance-in-spain-with-a-non-resident-or-foreigner-spanish-regulations/> (date of access: 19.04.2024).
18. Inheritance and Gifts: Tax rules – Succession – Citizens' and family rights – Citizens – Your rights and obligations in the EU – Tu espacio europeo. *Administracion.gob.es – Punto de Acceso General*. URL: https://administracion.gob.es/pag_Home/en/Tu-espacio-europeo/derechos-obligaciones/ciudadanos/familia/sucesiones/normas-fiscales.html.
19. The Do's and Don'ts of Inheritance Tax Planning (Netherlands). *Expatriate Republic*. URL: <https://www.expatriatepublic.com/dos-donts-inheritance-tax-planning-netherlands/> (date of access: 18.04.2024).
20. Inheritance tax. *Valstybinė mokesčių inspekcija*. URL: <https://www.vmi.lt/evmi/en/paveldimo-turto-mokestis1> (date of access: 17.04.2024).